له قسه‌كه‌ی ته‌واونه‌بوو گوڕێكی توند تری نایه پێشێ ، هه‌روه‌كو له ژێریه‌وه سپرینێكی جیر پالی پێوه‌بنێ .، تاهێزی تیابوو دایه شه‌قه‌ی بال‌و رووی له بلندی ئاسمان‌كرد .

3 ـ تابلۆیه‌ك :

هه‌ر كه خۆت ده‌كرد به ژووردا یه‌كسه‌ر ئه‌وت ده‌بینی ، به ته‌نها له دیوارێكی كۆندا هه‌لواسرابوو ، په‌ته‌كه‌ی ژوور سه‌ری زۆری نه‌مابوو بقرتێ ، هێنده مابۆوه ته‌پ‌و تۆزی ئه‌و ناوه‌ی هه‌ل مژی‌بوو ، بزماره‌كه‌ی ژوور سه‌ری ژه‌نگی هه‌لهێنابوو‌و كه‌وتبوه له‌قه‌له‌ق ، دلی به‌خۆیدا ده‌هاته‌وه ، هه‌موو شه‌وێ تادره‌نگ هه‌ر به‌رۆشنی ده‌مایه‌وه ، بواری نووستنی نه‌بوو ، قاچه‌كانی سڕ بووبوون‌و به هیوابوو ته‌نها جارێك ده‌ستی به‌سه‌ریاندا بهێنێ‌و وه‌ك موگناتیسێكی ده‌ست كرد ئێش‌و ئازاره‌كانیان لێ بینێته ده‌رێ ..

له ژێریه‌وه كابرایه‌كی سمێل ئه‌ستوورو گرژو مۆن خۆی خه‌ریك‌كردبوو ، هه‌موو شه‌وێ فتیله‌كه‌ی داده‌گیرساندو دووكه‌له ره‌شه‌كه‌ی ده‌كرد به‌گژ لووتیدا ، هێنده‌ی تر ئه‌و دووكه‌له بێ پێزی كردبوو و ناره‌حه‌تی ده‌كرد ، كابرای ژێر قاچه‌كانیشی هه‌ر ده‌ی‌نووسی‌و ده‌ی‌نووسی‌یه‌وه ، ده‌ت ووت له دووی شتێ ده‌گه‌ڕاو ده‌سووڕا ، جارجاره وازت لێ بهێنایه بێ‌له‌قه‌یه‌كی ده‌مالی به‌سه‌ریداو ماتی‌ئه‌كرد ، به‌لام قاچی نه‌ده‌گه‌یشتێ‌و هه‌ر به‌و شێوه‌یه ئازاری ده‌چێژت .

دوای ماوه‌یه‌ك له دووكه‌لی فتیله‌كه دابڕاو زوو شه‌وی لێ ده‌نیشت ، «له دووكه‌ل رزگارم‌بوو ، ماوه‌ته‌وه سه‌ر نوێ‌كردنه‌وه‌م ، به‌لام كێ نوێم‌كاته‌وه ؟ ئه‌و .. ! خۆی ناتوانێ پۆشته‌بكات ، دێت به‌لای منه‌وه ؟» .

به‌ده‌م قسه‌كردنه‌وه سه‌رێكی شۆڕكرده‌وه كه‌سی نه‌بینی ، هه‌موو به‌تالی مابوونه‌وه ، زیاله‌جاران ته‌نهاتربوو ، ئه‌و پرشنگه‌ی له خواریه‌وه سێبه‌رێكی بۆ دروست‌ده‌كرد ئه‌ویش نه‌ما ، ته‌نهاتربوو ، له‌وه‌ته‌ی كابرای خوارووی كۆچێكی بێ ناونیشانی كردووه ، ئه‌ویش ئارامی لێبڕاوه ، ئه‌و گیانه‌ی له به‌ریشیدا بوو ، ئه‌ویش ڕۆیشت ، تاوه‌كو دوور سه‌فه‌رێكی بێ‌گه‌ڕانه‌وه‌ی كرد ، ته‌نهاتربوو ! ..

به‌به‌رو پێشتر هه‌نگاوبنێ كاروانی رێی ئه‌ده‌بی كوردی ره‌سه‌نمان ... بۆ پێشه‌وه ....

نووسینی : ئارۆن تاماسی

وه‌رگێرانی احمد محمد اسماعیل

چوار سال ، رێك چوار سالی پڕ ئه‌شكه‌نجه ، بێ جیاوازی خوێنی ئه‌م جیهانه رژا .. له به‌هاری چواره‌مین سالدا بوو شه‌وێكیان «آننا دۆمۆكۆسی» جوانكیله ، وه‌كو شه‌وانی رابوردوی له خوا پارایه‌وه‌و له‌سه‌ر نوێنه‌كه‌ی راكشا .

كه خه‌و بردی‌یه‌وه ، خه‌ونێكی بینی .. له‌خه‌ونه‌كه‌یدا مه‌لێكی ره‌شی قه‌ترانی گه‌وره هات‌و له‌لای راستی ماله‌كه‌یاندا نشته‌وه .

«ـ ئه‌ی مه‌له ره‌شه جوانه‌كه له كوێوه دێی ؟»

«ـ له دووره‌وه هاتووم ئه‌ی آننا دۆمۆكۆسی نازدار .»

«ـ چی هه‌والێكت پێیه مه‌له ره‌شه گه‌وره‌كه ؟»

«ـ هه‌والی وێرانی شارو دێی نیشتمان‌و مژده‌ی گه‌ڕانه‌وه‌ی سه‌ربازه لاوه‌كانم پێیه ..»

«ـ له خۆم وای ، ده‌باسی خۆشه‌ویسته‌كه‌م بۆبكه ... بینیت .. مه‌له ره‌شه گه‌وره‌كه بینیت ؟»

مه‌له‌كه داچه‌له‌كاو ئه‌مه‌ی به آننا جوانكیله‌كه گوت :

ـ تۆ ته‌ماشای ره‌نگم بكه «آننا»ی نازدار .

ـ وا له‌به‌رچاومی‌و ده‌تبینم ئه‌ی مه‌له ره‌شه جوانه‌كه ده‌تبینم .

مه‌له‌كه باله‌كانی دابه‌یه‌كاو له كاتی فڕینی‌دا ئاوای گوت :

ـ هه‌والی مردنی لاوه‌كان ره‌ش دایگیرساندوم جاران وه‌ك چوری شیر وابووم .. مه‌ینه‌تی ئه‌م دونیایه ره‌ش هه‌لیگرساندووم .

ئه‌مه به‌سه‌رهاتی خه‌ونه‌كه‌ی آننا دۆمۆكۆسی نازدار بوو ...

بۆ به‌یانی‌یه‌كه‌ی به‌رله‌وه‌ی شه‌به‌ق بدا ، چووه سه‌ر بیری ئاوه‌كه ، به چاو تروكاندنێك حه‌وت دۆله‌كه ئاوی هه‌لكێشا . ئینجا به‌ده‌م گۆرانییه‌وه روومه‌تی په‌مه‌یی شۆری ، دوو ، به‌ی سه‌ر سنگی به‌فرینی شوشت ، دواجارله ته‌وقی سه‌ریه‌وه تا په‌نجه‌ی پێی ئاوی پێدا كرد .

ـ نیازی كام لات هه‌یه ، وا خۆت ئاماده ده‌كه‌ی كچه شیرینه‌كه‌م ؟ .

آنـــا دۆمــۆكــۆس

- بەرەوپیری خۆشەویستەكەم دەچم ، دایكە گیان .
- خۆشەویستی چی .. كام خۆشەویستت ؟
- لاوەكانمان وا لەم شەڕەكەورەیە دەگەڕێنەوە دڵنیام خۆشەویستەكەی منیشیان لەگەڵدایە .

كراسێكی سپی لەبەركرد ، خۆی نایەناو ئەتەكێكی گوڵ رەنگەوە ، بێ بچكۆڵەو نەرمۆڵەكانی لەپۆتینێكی تازە هەڵكێشا ، روومەتی ، خۆر ئاسا تیشكی دەبەخشاند ، دڵی پڕ بوو بوو لە خۆشەویستی ، دوو قەردێلەشی لەقژە زەردو خاوەكەی داو پوزی سپی پەنیرینی لێ بەرەڵلاكرد ..

- بۆ كوێ دەڕۆی تەنیا كچەكەم ؟
- تا پاین دێكە دەرۆم ، لەوێ چاوەڕێی خۆشەویستەكەم دەكەم .
- مەڕۆ كچم مەڕۆ ... لەماڵەوە چاوەڕێی بكە چاكترە .
- نەخێر .. دەبێ هەر بڕۆم .

بەوجۆرە بووك ئاسا خۆی رازاندەوەو بەرەو پاین دێ رۆیشت . «آننا دومۆكۆس» تا دوای نیوەڕۆیەكی درەنگ چاوەڕێی كرد .. گەڕایەوە ماڵەوە . چووە ناو باخچەكەوە ، سێ خونچە گوڵی بڕی ، هەرسێكیانی لە قژداو دووبارە ملی رێگای گرتەوەبەر بەرەو پاین دێكە رۆیشت ، تازەردەی خۆرئاوا ، چاوەڕێی كوڕە لاوەكەی دڵداری كرد . تاریك داهات گەڕایەوە ..

- كوانێ بۆ دڵدارەكەت نەهاتەوە كچە جوانەكەم ؟
- لەوانەیە ئەمڕۆ بۆی نەكرابێ بێتەوە دایكەگیان .

آننا دۆمۆكۆس ، لەسەر نوێنەكەی راكشا ، بەلام بێهودە ، چونكی گڕو هەلاوی خۆشەویستی نەیان دەهێشت چاو لەیەك بنێت ، خەوی زڕا ، تا نیوە شەو لە سەر لای راست هەلاژا ، ئینجا ئەودیوی كرد هەرچونێ بوو خەو بردی‌یەوە ..

- چیت لێهات مەلە رەشە گەورەكە ؟

شەبەقی داو راپەڕی .

- ئاە خۆزگە ئەم شەڕە قەت بەرپا نەدەبوو .. ئاخ .. كراسەكەی دوێنێی گۆڕی بەكراسێكی جوانتر ، قردێلەی جوانتری لە قژدا ، روومەتی ورشەی دەهات ، بەلام دڵی پڕ لە پشكۆ بوو ..
- بۆ كوێ دەڕۆی كچە تەنیاكەم ؟
- لە دەرەوەی دێكە چاوەڕێی دەكەم .
- مەڕۆ كچم مەڕۆ لە ماڵەوە چاوەڕێی بكە .
- نەخێر دەبێ هەر بڕۆم .

ئەمجارەش رۆیشت . بۆدووەم رۆژیش تا نیوەڕۆ چاوی لە رێگا نەتروكاندا .. دوای نیوەڕۆ گەڕایەوە .

چووە باخچەكەوە ، ئەو گوڵانەی دوێنێ لەقژی دابوون فڕێی دان و سێ خونچەی پاراوی‌كەی لەقژدا ، دووبارە دەشتی دالەبەر بۆ پاین دێكە ، ئەمڕۆش تاكو زەردەی خۆرئاوا چاوەڕێ بوو .. تاریك داهات گەڕایەوە .

- بۆ دڵدارەكەت نەگەڕایەوە كچە جوانەكەم ؟ .
- ئەمڕۆش نەهاتەوە دایكە گیان .

آننا ، چووە سەر نوێنەكەی بەلام ئەمجارەیان لە دوێنێ خراپتر كڵپەی ئاگری دەروونی هەلایسابوو ، خەوی لەبیرچووەوە . بەدرێژایی شەو تەنیا سەعاتێك وەنەوز بردی‌یەوە . تا نیوەشەویش بەپێوە بوو . آننا هەستا چراكەی دانەگیرسان ، تا دایكی پێ نەزانێ ، لەژێر لێفەكەوە ئەتەكێكی رەشی لەبەر كرد ، قەردیلەیە رەشی لەپرچی‌دا ، بە ئاستەم بەرەو دەرگاكە چوو ، جیڕەی دەرگاكە دایكی لەخەو هەستان .

- بەم نیوە شەوە بۆ كوێ دەڕۆی كچە جوانەكەم ؟
- ئەم ئاوە دەرژێنم و هەندێ سوتەمەنی دێنمە ژوورەوە .
- مەڕۆ كچم مەڕۆ ..
- دڵم ئۆقرە ناگرێ دەبێ بڕۆم .

«آننا» كەوتەڕێ ، بە ڕەش پۆشی لەماڵ دەركەوت ، تەماشایەكی لای‌راستی ماڵەكەیانی كرد ..

- چیت لێهات و بۆ كوێ رۆیشتی مەلە رەشە گەورەكە ؟

گەڕایەوە بۆ ناو باخچەكە . هەرچەنێ گوڵی جوان هەبوو ، هەمووی بڕی ، پڕ باوەشی بوو ، كە لەژێر تیشكی مانگدا رێگای پاین دێی گرتبووەبەر ، تارمایەك رێگای لێگرت :

- ئەوە بۆ كوێ دەڕۆی هەی جوانی نێو جوانان ؟
- تا سەرەوەی دێكە دەرۆم لەوێدا چاوەڕێی دەزگیرانەم دەكەم ...
- مەڕۆ مەڕۆ بێ‌بەختەكە .. وەرە با پێكەوە بنوین .
- رێگاكەم بەردە ئەی تارمایی . من چاوەڕێی دڵدارەكەم دەكەم .

«آننا» روومەتی خستە سەر گوڵەكانی باوەشی و كەوتەوە

ڕێ .

یەك دوو هەنگاوی نا ، هەمدیس تارمایی یەکە بەرامبەری گرتەوە .

- بەقسەم بکەو مەڕۆ جوانی ناو جوانان .

- لاچۆ تارمایی لاچۆ ئەگینا بە خۆشەویستەکەم دەتدەم بە کوشت .

- ئەو ناتوانێ من بکوژێ .. چونکی ئەو جێگای خۆی بینیوەتەوە .

چاوەکانی «آننا» بریسکەیاندا ...

- تۆکێی تارمایی .. کێی ؟

- من قارەمانی قارەمانانم .. چونکی من خوای شەڕم .

- یەزدانی بەتواناو گەورە بەجەزای خۆتت بگەیەنێ ..

آننا دۆمۆکۆس ، بێ ترس ئاوا ڕوو بە ڕووی بوەوە . دووبارە عەشق هەنگاوی پێ هەلهێنا .. بە دەنگێکی بەرزیش ئەو ناوەی پڕ کرد :

- وەرە .. دەوەرە ئەی تاقە خۆشەویستەکەم تۆ کە دوژمنی نیشتمانەکەت کوشت دەمێستاش وەرە ئەوانە بکوژە کە دەیانەوێ ژیانمان لێ تاڵ بکەن ئەمانەش لەناو بدە ، ئەوانەی دەیانەوێ دلم لەکەدار بکەن . وەرە تاریکی دلم برەوێنەوە .. وەرە ئەی خۆری لاوێتیم .. دەبا بێ ئەوەی خەلکی دیکە ئاگادار بکەینەوە لەپڕ خۆمان بەناویانا بکەین .

لەمبەر ڕێگاکەوە دەچووە ئەوبەر . پێ بەیەکا دەهات دەستە گولەکانی باوەشی یەکە یەکە دەکەوتن . ختوورەی دلی پەشۆکانبووی :

- خوایە .. خوایە لەگەڵ شەبەقدا بە خۆشەویستەکەم شادم بکەی خوایە ...

شەبەقی دا ، ئاسۆ سوور هەلگەڕا . آننا دۆمۆکۆس ڕوی لە خۆرئاوا کرد .

- خوایە .. خوایە لەگەڵ یەکەم تیشکی ڕۆژدا دلدارەکەم پەیدا بێ خوایە ....

خۆر بەرز بوەوە ، بەلام دلدارەکەی نەگەیشت . دلدارەکەی نەهات .

بەلام دایکی پەیدا بوو . شیری بۆ هێنابوو بە میهرێکەوە پێ گوت :

- بگەڕێرەوە کچە خۆشەویستەکەم . خەلکی تەماشات دەکات .

- پێکەوە دێینەوە دایکە گیان .

- دەباشە .. مادام وایە ئەم شیرە بخۆرەوە .

- دلی عاشقم پێویستی بە شیر نییە .

ئێوارە درەنگ ، دایکی هات بە زۆر لەگەل خۆیدا بیهێنێتەوە :-

- با بچینە مالەوە . کچە بێ شەرمەکەم . خەلکی هەمووی باست دەکەن .

- من لەگەڵ خۆشەویستەکەمدا دەگەڕێمەوە . دایکە پێکەوە لەگەڵ ئەودا دێمەوە .

- هیچ نەبێ شتێ بخۆ تا خوات لێ نەڕەنجێ :

- لەشی بە عیشق داگیرساوم پێویستی بە هیچ خواردنێك نییە .

خۆر مال ئاوایی لە دونیای پڕکارەسات کرد ، دایکیشی بەم جۆرە بەجێی هێلا :-

- ئیتر جارێکی کە من بێو لەباوەشی خۆمت ناگرم ، میهری دایکێتی بەتۆ نادەم . حەزیش ناکەم جارێکی کە بتبینمەوە . خۆزی جارێکی کە ناوتم نەدەبیستەوە .

سەرەڕای دل ئەنجن ئەنجن کراوی ، نەفرەتی دایکیشی هاتەسەر . سەری شۆڕبوەوە سەر گولەکانی باوەشی و بەکول گریا ، گریا :-

- وە خۆمڕۆ ، لە خۆشەویستی دایکیش بێبەری بووم .

ئەوەندە فرمێسکی ڕشت ، تا لێلایی داهات . لەقەراغ ڕێگاکە دانشت و گریا :

- ئای دلە پڕ کەسەرەکەم .. ئای ڕۆژانی داهاتووم ، ئای بۆ تەمەنم .. ئای بۆ ئاواتەکانم ..

لەوێ مایەوە تا مانگ تاریکایی یەکەی دەورو بەری ڕەواندوە .

مانگی ڕوو زەرد گەیشتە سەر شاخەکان .. ئەو کاتە هاتە تەنیشت «آننا دۆمۆکۆس»ەوە ویستی تەسەللای بداتەوە .

- مەگری آننا دۆمۆکۆس مەگری . تەنها ئەم کارەساتە بەسەر تۆدا نەهاتووە . گەلێ دلداری کەی وەکو تۆ هەن ، بۆ یەکجاری خۆشەویستەکانیان لێوون بووە ،

- بەلام من تەنها خۆشەویستێکم هەبوو .

مانگ خۆی لێ نزیك کردەوەو بە گوێیا چرپاندی .

- بخەوە بخەوە آننا دۆمۆكۆس بخەوە .

بەم جۆرە تا نیوەشەو بەو دەردەوە مایەوە . لەپڕ خۆیشی نەیزانی لەكوێوە . گولێكی رەش پۆش لەولایەوە كەوتە خوارەوە . مەلە رەشە گەورەكەش نشتەوە

- تۆ وەرە وەرە مەلە رەشەكە بۆ درۆت لەگەڵ كردم ؟ .

- من درۆم لەگەڵتا نەكردووە . نەمویست ئەوكاتە دڵە بچووكەكەت غەرقی غەم بكەم .

- هەموو شتێكم لەدەست دەرچوو .. نەكەی لەدوام بگری ...

- یەكجاری وا لەخۆت مەكە .

- لەمەو دوا نەفرەت لەم ژیانە دەكەم . با لەمەودوا دۆزەخ جێگەم بێ هیچ باكم نییە .. بەلام تۆ پێم بڵێ .. تكاتلێ دەكەم : دڵدارەكەم لەكوێیە ؟ .

مەلە رەشەكە ناچار ئەم دان پیانانەی لەبەردەم آننادا گوت :

- دڵدارەكەت وا لەووڵاتێكی دوورا سەری ناوەتەوە ..

آننا دۆمۆكۆس بە رووی ئاسماندا قیژاندی :-

- بروخێ ئەم گەردوونە ..

لەسەر گوڵە رەشە كەوە هەلاوێك شەپۆلی داوو چووە ئاسمانا . ئاسمانی بە ئەستێرە سیخناخ بۆڵەیەكی بۆ كرد . گوڵەكانی باوەشی رەش هەڵگەڕان . نەفرەتێك بووو چووە ئاسمانا .

- گوێ بگرە یەزدانی گەورە . گوێ لەدوا ووتەم بگرە تا بە گوێی خۆت گلەیی و سووتانی دڵم بژنەوی . نەفرەت و سزای خۆت بەسەر ئەوانەدا ببارێنە كە شەڕ هەڵدەگیرسێنن .. ئەوانەی شەڕیان بۆ ئەم وولاتە دەوێ فرێیاندە دۆزەخەوە ئەوانەی دڵدارەكان لەیەك دەكەن تەفرو توونایان كە . مەلەرەشەكە باڵەكانی بە یەكدادا و ووتی :-

- آننا دۆمۆكۆس لەسەرخۆبە ..

آننا یەكە یەكە گوڵەكانی باوەشی لەگوڵە رەشەكە گرت

- ئەستێرە گەورەكانی ئاسمان ئێوە ببنە دڵۆپە بارانی لەژمارە نەهاتوو برژێنە لوولەی تۆپەكانەوە .. ئێوەش ئەی ئەستێرە بچووكەكانی ئاسمان ببنە دڵۆپە باران و دادەن بەسەر لوولەی تفەنگەكاندا ...

آننا دۆمۆكۆس لەقەراغ رێگاكەدا لەبەر خۆیەوە ئاوا وڕێنەی دەكرد ..

مەلە رەشە گەورەكە چووە تەك «آنناوە» . آننای خستە سەرپشتی و بەرەو ئاسمان بردی .. تا گەیشتە بەردەم یەزدان .

- تۆ شەڕت دروست كردووە . تۆ جەنگ بەرپا دەكەیت . تۆی یەزدان ...

- من جەنگم بەرپا نەكردووە .. پاسەوانانی دۆزەخ هەڵیان گیرساندووە .

آننا دۆمۆكۆس . چووە بەر دەرگای دۆزەخ :

- پاسەوانانی دۆزەخ بۆ ئەم جەنگەتان هەڵگیرساند ؟

- ئێمە نین .. نەفرەت لێ كراوەكانی سەر زەوی ئەو شەڕەیان هەڵگیرساند ..

ئیتر لەو رۆژەوە كاتێ مانگ دێتە ناوەڕاست ئاسمان ، لەو بانەوە بەڕووی خەڵكی سەرزەویدا هەڵدەشاخێ و دەڵێ :-

- یەزدان بە جەزای خۆتانتان بگەیەنێ و نەفرەتتان لێ بێ ئەی شەڕ هەڵگیرسێنەران .

هەموو رۆژێكیش كە خۆر بەرز دەبێتەوە لەناو جەرگەی رۆژەوە دەست رادەوەشێنێ و دەڵێ :-

- یەزدان بە جەزای خۆتانتان بگەیەنێ و نەفرەتتان لێ بێ ئەی شەڕ خوازان ...

ئارۆن تاماسی لە ساڵی 1901 لە دایك بووە ، لەناو خێزانێكی هەژارو كەم دەرامەتدا پەروەردە بووە . لە تەمەنی 18 ساڵیدا بەشداری شەڕی دووەمی جیهانی كردووە و لە چیرۆكەكانیدا ڕەنگی داوەتەوە . دوای كۆتایی شەڕ خوێندنی یاسای تەواو كردوە ، ئینجا بڕوانامەی خوێندنی بازرگانیشی وەرگرتووە . بە رێكەوت لەپێشبڕكەیەكی ئەدەبیدا بەشدار دەبێ و خەلاتی یەكەم وەردەگرێ . ئەمە وای لێكردووە روو لە ئەدەب بكات .. بۆ ماوەیەك لە ئەمەریكا ژیاوەو دواجا گەڕاوەتەوە نیشتمانەكەی . گەلێ رۆمانی بەچاپ گەیاندووە لەمانە : لانك و پەپوو ، ئاوێنە ، .. هتد

لەگەڵ ئەم كۆمەڵە چیرۆكانە : تیشكی مانگ ، جەننەتێكی كێوی .. چیرۆكەكەو ژیان نامەی نووسەرەكە لە كتێبی :-

MAGAR HIKAYELERI ANTOLOJISI یەوە كراوە بە كوردی